

БА 243812

КАТАЛЁГ
ВЫСТАУКІ
СЛУЦКІХ ПАЯСОЎ

БЕЛАРУСКАГА
ДЗЯРЖАЎНАГА МУЗЭЮ.

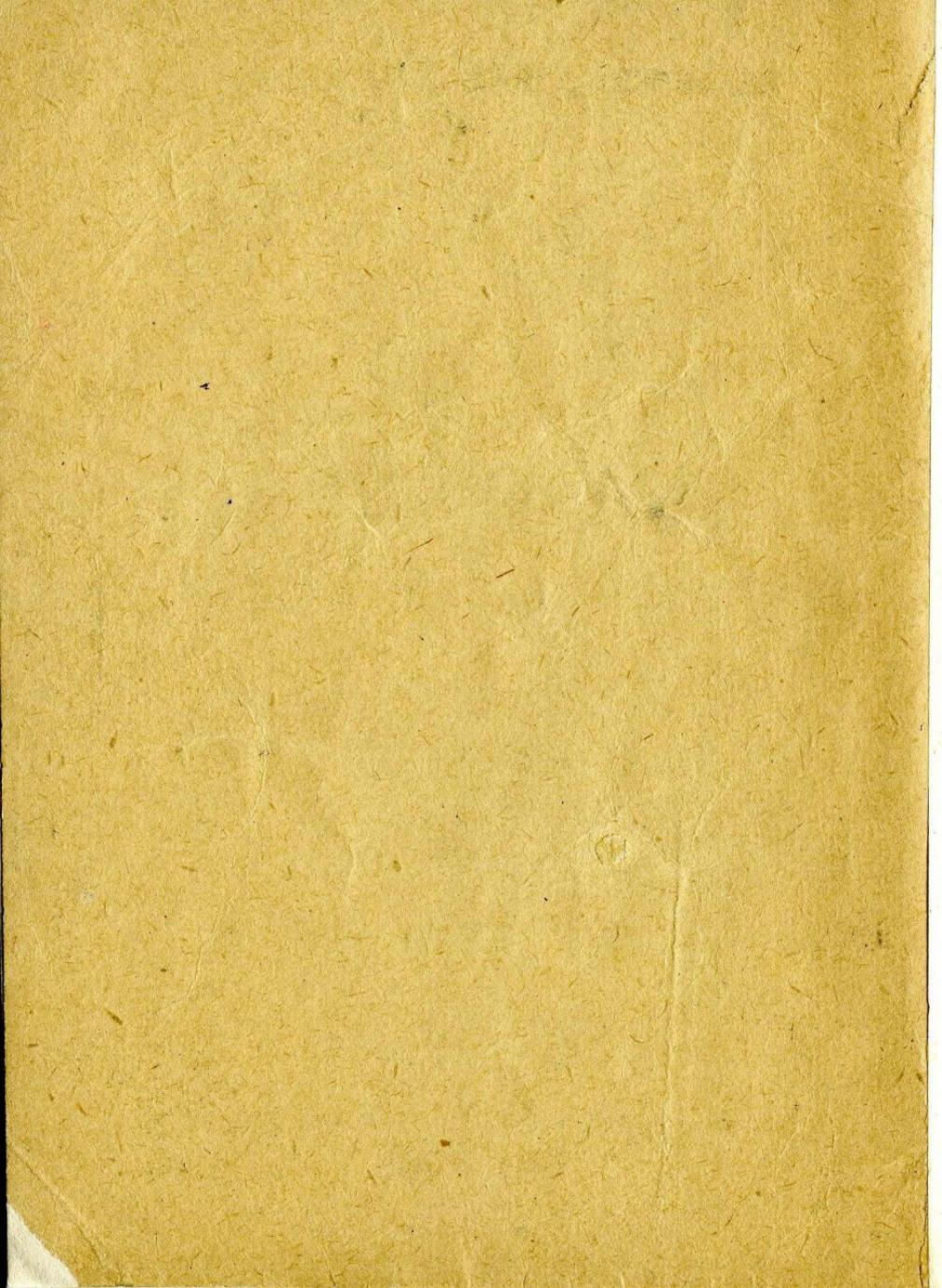
Красавік

1927.

г. МЕНСК

Выгодъ

СЛУЦКІ

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАУНЫ МУЗЭЙ.

БА 243812

- - ИЮН 1968

КАТАЛЁГ

ВЫСТАЎКІ СЛУЦКІХ ПАЯСОЎ.

БА 243812

Бел. сцдзей

1004 Г.

Выдана коштам Беларускага Дзяржаўнага Музэю.

МЕНСК—1927.

1927

Дзяржаўны
Сбірка БССР
Кн. У. І. Зарычна

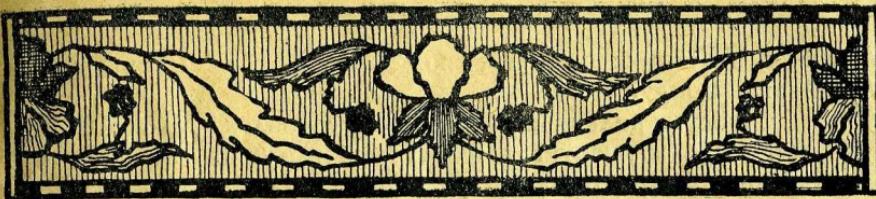

Друкарня Інстытуту Беларускае Культуры.—Зак. № 470.

Галоўлітбел № 25298.

Лік. 1000 экз.

11.03.2012

ПРАДМОВА.

Сярод прадметаў старадаўняга беларускага мастацтва выдатнае месца займаюць вядомыя Слуцкія паясы. Рознакаляровыя шаўкі, пратканыя сярэбранымі і залатымі ніткамі, складаючы шматкаляровы малюнак з кветак і орнамэнтаў, цешаць і лашчаць узорок глядача, выклікаючы вялікае захапленыне аматара. Усходнія мотывы, пакладзеныя спачатку ў аснову вырабу Слуцкіх тканых паясоў, пад уплывам мясцовых асаблівасцяў, паступова набываюць беларускі характар.

Усё гэта, разам узятае, выклікае падвышаны інтерэс з боку шматлікіх наведвальнікаў Б. Д. Музэю да слуцкіх паясоў, як даўнейшай мясцовай вытворчасці.

У сувязі з папаўненнем колекцыі Слуцкіх паясоў, сярод Супрацоўнікаў Б. Д. Музэю ўзьнікла думка аб організацыі выстаўкі іх, з мэтай азнаёміць широкія масы насельніцтва з гісторыяй вытворчасці Слуцкіх паясоў і іх орнамэнтыкі. Думка гэтая была падтрымана Саветам Музэю і зацверджана Галоў-прафасцьветаю.

Для непасрэднай працы па організацыі і ўпрарадкованыні выстаўкі была выдзелена Камісія ў складзе Дырэктара Музэю П. В. Харламповіча і Навуковага Супрацоўніка Музэю А. М. Панова.

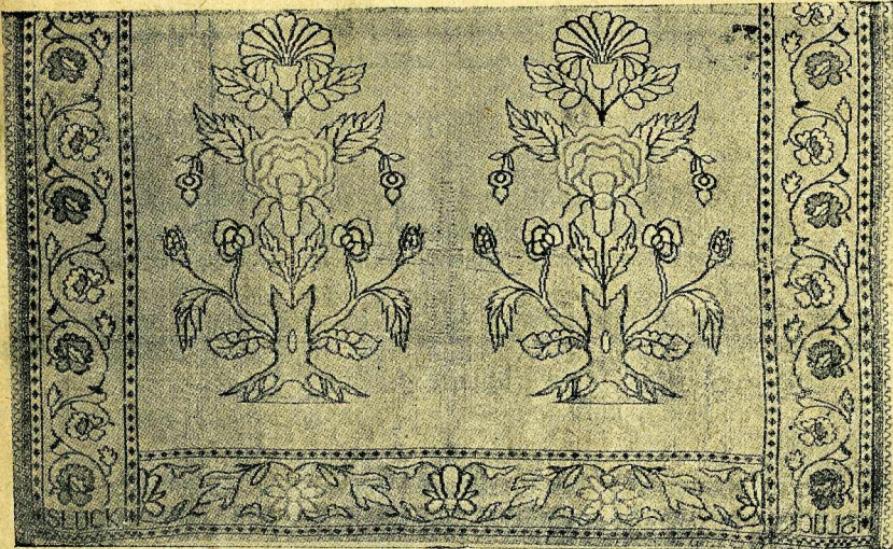
На жаль, Б. Д. Музэй у сваіх зборах ня мае выдатных узорau Слуцкай ткацкай вытворчасці, ці цэлых паясоў. Амаль усю колекцыю складаеца з частак паясоў, парэзаных бязлітаснай рукой на часткі, з якіх сышты царкоўныя ці касцельныя адзенны. Часткова гэтыя экспонаты паступілі з быўшага ў Менску Царкоўна-Гістарычнага Камітэту, часткаю з Менскай

Мытніцы, з Гістарычнага Музэю ў Маскве і з Дзяржаўнага Музэйнага Фонду.

Памянённую колекцыю, бяспрэчна, у належнай ступені могуць дапоўніць зарысоўкі і фотографіі Слуцкіх паясоў, якія захоўваюцца ў Эрмітажы, ў Расійскім Музэі ў Ленінградзе, і ў Смаленскім Дзярж. (б. Тэнішаўскім) Музэі. Частка зарысавак і фотографій пазычаны на час выстаўкі Сэкцыяй Беларускага Мастацтва Інстытуту Беларускай Культуры, іншыя належаць Б. Д. Музэю. Да ілюстрацыйнага матар'ялу аднесены партрэты XVIII ст., на якіх яскрава відаць, як даўней насілі Слуцкія паясы.

У заключэнні Музэй лічыць патрэбным выказаць падзяку М. М. Шакацкіху за яго дапамогу і каштоўныя паказаныя па організаціі выстаўкі.

П. Харламповіч.

СЛУЦКІЯ ПАЯСЫ.

Пояс наогул, як прыналежнасьць адзеньня, вядзе свой начатак з дагістарычных часоў. Вусныя паданыні культурных апрадаў, якія съведчаць аб агульным ужываныні пояса, адсоўваюць яго паходжэнье ў глыбіню вякоў. Аб тым-жа гавораць і археолёгічныя раскопкі. Этнографія нават захавала на ўзорыстых паясах орнамэнты, якія свой начатак вядуць ад часоў дагістарычных. На ўсім працягу гісторыі мы бачым, на падставе захаваных помнікаў, ужываныне пояса, як у вайсковым, гэтак і ў хатнім жыцьці, ня толькі простымі людэймі, але і вышэйшымі клясамі—панамі ды князьзямі.

Калі селянін клапаціўся, галоўным чынам, аб практычнасьці пояса і вырабляў яго з матар'ялаў, якія былі ў яго пад рукамі—лёну ды воўны,—то багацейшыя клясы ў даунія часы рабілі свае паясы з матар'ялаў больш каштоўных: шоўка, се-ребра, золата і зварочвалі вялікую ўвагу на прыгожасць працы. Звычай тых часоў патрабаваў мець асобныя паясы на

розныя выпадкі жыцьця—вясёлыя і сумныя, згодна з чым мяняўся колер пояса. Некаторыя заможныя людзі ўкладалі большую частку свайго капіталу ў набыцьцё паясоў. Не дарма ў XVI—XVII сталеццах жартавалі з тагочаснага франта, што ў яго ўся маёмасць у паясах.

Па захаваных малюнках (абразы, портрэты, ілюстрацыі) і гэтак званых рэестрах баярскага і княскага адзенінья (іначай зваліся „шатні“) магчыма даведацца аб матар'яле і колеры паясоў таго часу: паясы бывалі белыя, блакітныя, чорныя, чырвоныя, рабіліся яны з шоўка ці каштоўнай кашамірскай воўны і часта былі пратканы золатам. Апроч паясоў мясцовай работы ў рэестрах сустракаюцца назвы—„пояс турэцкі“, „хінскі“, „пэрсідзкі“, якія набываліся шляхам гандлёвых зносін з усходам.

Да канца XV стал. насілі пераважна скураныя паясы, аздобленыя толькі мэталічнымі накладкамі (пласткамі і прыладамі для зашпілянья). Пазней пачалі ўжываць розныя ваўнаныя, а таксама аксамітныя паясы. Зъяўляюцца паясы пратканыя золатам, але гэтыя, так званыя „літыя“ паясы (гл. аб іх ніжэй), пашыраюцца сярод магнатаў, шляхты і, часткова, мяшчанства, разам з узорным кунтушам, толькі ў апошній чвэрці XVII сталецца. Звычайнім дадаткам да туалету шляхты яны робяцца ў XVIII стал. Даставляліся гэтыя паясы, галоўным чынам, з Пэрсыі і Турцыі праз армянскіх купцоў; цана іх была розная: ад 4-х да 500 дукатаў кожны (дукат у даваенныя часы—3 залатыя рублі).

Спосаб нашэння паясоў—вышэй ці ніжэй, шырэй, ці вужэй, проста, ці на бок—залежаў ад моды, ад пары году, ад розных абставін—нарэшце—ж ад манеры і прызвычаенасці ўласніка. Падпяразваліся звычайна паверх кунтуша 2 ці 3 разы; вузел завязваўся съпераду, а канцы роўнай даўжыні падкладалі пад пояс і спушчалі па бакох.

Значнае пашырэнне моды на паясы ўсходняга вырабу дапамагала, перш за ёсё, разьвіццю гандлю гэтым таварам, а далей выклікала зъяўленьне мясцовых майстроў, якія стараліся вырабляць патрэбныя ў той час паясы. Бязумоўна, прысутнасць гэткіх майстроў, прынамсі у вялікіх местах таго-

часнай Рэчы Паспалітай, і дала князю Радзівілу думку і магчымасць заснаваць вядомую слуцкую фабрыку паясоў.

Зъмяшчалася фабрыка ў Слуцку на вялікім пляцы, дзе цяпер Шырокая вуліца.

Уласна кажучы, росквіт фабрыкі і выраб славутных паясоў пачынаецца з 1758 г., калі кірауніком—дырэктарам фабрыкі зрабіўся Ян Маджарскі (армянін, родам з Стамбула; па іншых вестках—Вэнгерац, які жыў доўгі час палоньнікам у турак).

24-го студзеня 1758 г. кн. Міхал-Казімір Радзівіл, ваявода Віленскі, зрабіў з Маджарскім умову аб заснаванні ў м. Слуцку „фабрыкі пэрсідзкай“. Па гэтай умове Маджарскі абавязаўся, згодна распараджэннія князя, вырабляць усялякія тканіны—„макаты“ (кілімы) „дывудыкі“ (каберцы або каверцы), паясы з асобамі, цыфрамі, золатам, шоўкам, паводле дадзенага рысунку. Апроч таго, Маджарскі павінен быў дасканала вывучыць хлопца гэтай рабоце пэрсідзкай. Контракт быў съцверджаны подпісамі князя і Маджарскага (подпіс апошняга пармянску).

Работнікамі на фабрыцы былі мясцовыя беларусы—сяляне з пад Слуцку і Слуцкія мяшчане. Фабрыка мела 24 варштаты, на якіх выраблялася каля 200 паясоў у год, ценою ад 5 да 50 дукатаў кожны. Але гэтая колькасць паясоў была, пэўна, толькі заказам князя; фактычна вытворчасць была колькасцю значна больш. Справа ў тым, што ў контракце было агаворана: калі ня было працы па загадах палацу князя, Маджарскі меў права з сваіх матар'ялаў вырабляць паясы, ці іншыя агатисуае (сваяго мастацтва) працы на сваю карысць, г. з. выконваць і прадаваць вырабы. Маджарскі, як паказваюць яго далейшыя рахункі з князем, шырака карыстаўся гэтым правам.

Паясы ткаліся з шоўку, золата ці серабра. Шоўк, золата, серабро выпісваліся з Данцыгу; шнуры-ж і ніткі былі мясцовых Слуцкай вытворчасці.

Высокія якасці, якімі адзначаліся вырабы Слуцкай фабрыкі, забясьпечвалі ім шырокі збыт; фабрыка была закідана заказамі, і Маджарскі хутка разбагацеў. Так у 1773 годзе ён бярэ ў заставу ў Радзівіла двор Сяльцы каля Слуцку, за 30000

залатых; а ў 1776 г., калі некалькі пахіснуліся грашовыя справы князя, ён бярэ ўжо ў арэнду і Слуцкую фабрыку за 10000 залатых штогоднага выплату; пры гэтым яму аддана права наймаць і звалініць рабочых, накладаць на іх кары і г. д.—словам, Маджарскі становіцца поўнапраўным гаспадаром фабрыкі.

Вытворчасць на фабрыцы к гэтаму часу значна пашырылася: агроц паясоў тут выраблялі і іншыя часткі адзен'ня: лускаватыя тканіны для жаночых сукняў, камізэлькі, жаночыя кашалькі, цясёмкі і пад. Паясы гэтага перыоду па пышнасці і багацці орнамэнту, бліску мэталёвых пераліваў і харастру фарбавых узоруў прадстаўляюць запраўды вытворы мастацтва.

Калі памёр Ян Маджарскі, няма дакладных вестак; апошні докумэнт на імя Яна вызначаны 1780 годам; далей докумэнты адрасуюцца на імя яго сына—Лявона, якому Ян перадаў кіраванье фабрыкай.

У час свайго дырэктарства сын Яна Маджарскага так разбагацеў, што у 1792 г. ён становіцца шамбэлянам (камергерам) пры двары карала Станіслава-Аўгуста.

Далейшы лёс фабрыкі звязаны з агульным політычным становішчам Рэчы Паспалітай, якое не магло спрыяць развіццю фабрыкі. Рыхтаваліся другі і трэці падзеі Польшчы; сярод магнатаў і паноў вынікалі нязгоды, баракьба партый. Справы фабрыкі пры гэтым становішчы дэяржавы пахіснуліся. Лявон Маджарскі паведамляе князя праз свайго ўпаважанага, што з прычыны політычнага неспакою фабрыка прышла ў поўны заняпад, і ён ня можа выплачваць па 10000 залатых штогоднае арэнды. Вытворчасць на фабрыцы спачатку была скарочана напалову, а ў 1792 годзе і цалкам спынілася. Пачаліся разрахункі па арэнднаму контракту, якія працягнуліся аж да 1807 году, калі фабрыка перайшла ў непасрэднае загадванье Радзівіла.

Кіраванье фабрыкай было даручана князем рашайшаму майстру Барсуку, які працаваў на фабрыцы ад адчынен'ня яе пры Маджарскім і стаяў пры першым варштаце. Фабрыка функцыянувала да 1814 году, але ў гэты час харектар яе вытворчасці стаў іншым. Справа ў тым, што пасля далучэн'ня Беларусі да Расіі забаронена было насіць кунтушы,

якія лічыліся выключна польскаю вонраткаю, і дзеля таго патрабаванье на паясы спынілася. Фабрыка перайшла на вырабы тканін для царкоўных і касцёльных прыбораў і, як міэрную астачу даўнейшага мастацкага вырабу, ткала паяскі для яўрэяк (так званыя *zalóżki*); паяскі гэтая, пратканыя золатам, былі ўдоўжкі каля 27 см., ушыркі 11 см.

Загад расійскага ураду, якім забаранялася яўрэйкам насіць старадаўнія ўборы, быў съмярцельным ударом фабрыцы, і ў 1844 годзе Слуцкая „пэрсіярня“ скончыла сваё існаванье.

Прыбытковасць Слуцкае фабрыкі ў пэрыод яе росквіту пабудзіла некаторых магнатаў тагочаснай Польшчы заснаваць такія-ж фабрыкі ў сваіх маёнтках. Узвінікае цэлы шэраг ткацкіх фабрык, дзе таксама вырабляліся і паясы, ня толькі ў карэнай Польшчы (у Кабылках, Ліпкаве—абедзіве каля Варшавы,—у Кракаве), але і на абшарах Беларусі, як напрыклад у Гародніцы і Ласосьне—каля Горадні, у Рожаньне—Наваградзкага павету, у Несцвіжы і інш.

Кабылкаўская фабрыка была заснавана ў 1782 годзе нейкім Салімондам—ткачом з Ліёну (Францыя) і ткала паясы з орнамэнтам французскім. Каля гэтая фабрыка перайшла ў 1790 г. к новаму ўласніку Філіжану, былы кіраўнік фабрыкі Якуб Пасхаліс адчыніў каля Варшавы ў Ліпкаве ўласную фабрыку паясоў.

Пасхаліс, як і Маджарскі, быў армянін (родам з М. Азіі). Заснаваная ім фабрыка хутка развіла сваю працу, і паясы, якія яна вырабляла, атрымалі значнае пашырэнні ў Польшчы.

У нагароду за працу кароль даў Пасхалісу ў 1791 г. годнасць шляхціча, з прозвішчам Якубовіч і гэрбам, які прадстаўляў вялікоднага бараньчыка з чырвонаю харугваю на зялёным полі.

Паясы Пасхаліса адрозніваюцца ад філіжанаўскіх тым, што апошнія, як сказана, маюць французскі орнамэнт (дакладней—часу Людовіка XVI), першыя-ж захавалі старажытную стылізацыю ўсходняга тыпу.

Кракаўская фабрыка слуцкіх паясоў была закладзена Маслоўскім у 1787 г і існавала нядоўга (некалькі гадоў); паясы гэтай фабрыкі далёка ня маюць тэй прыгожасці працы,

якою вызначаюцца ўласна слуцкія паясы. Фабрыкі каля Го-
радні—у Гарадніцы і Ласосьне выпрацоўвалі паясы двохбако-
выя: адзін бок быў чырвонага колеру, другі жа—зялёнага.
Былі і ў іншых мясцох фабрыкі, аб якіх вядомы толькі іх
назвы; але ніводная з іх не дасягала тэй дабротнасці выпра-
цоўкі і багацьця малюнку, якімі адзначаецца фабрыка слуцкая.

У дасьледваньнях польскіх пісьменнікаў па даным пы-
таныні недарэнна Слуцкая фабрыка называецца „найслáуней-
шаю ў народзе“; яна з'яўляецца першую сярод іншых фабрык
таго-ж тыпу ня толькі часам заснаваньня, але галоўнае—тым
разуменінем прыгожага і мастацкім выкананьнем, што выявілі
майстры-беларусы ў сваіх вырабах, якія ў сучасны момант
атрымалі сусьветнае прызнаньне.

Слуцкія паясы, таксама як і вырабы іншых фабрык, ня
мелі строга азначанай велічыні; нават вырабы аднай і тэй-же
фабрыкі былі неаднальковы па разъмерах.

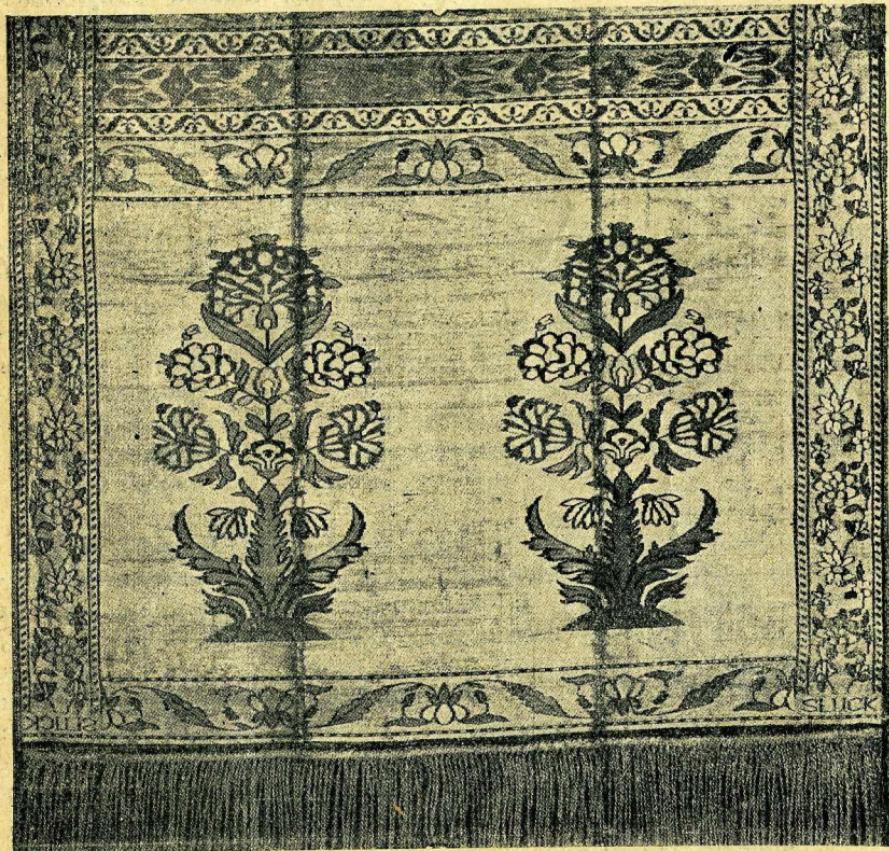
Напрыклад на Слуцкай фабрыцы паясы вырабляліся
даўжынёю ад 294 см. да 491 см. і шырынёю ад $29\frac{1}{2}$ см. да
 $41\frac{4}{10}$ см. Таксама і на іншых фабрыках (Кабылкаўскай,
Пасхаліса).

Што датычыць орнамэнту, то трэба сказаць, што ён так-
сама быў неаднальковы, як і разъмер, ня толькі па розных
фабрыках (напрыклад—французскі на паясох фабрыкі ў Кабыл-
ках), але на аднай і тэй-же ў розныя пэрыоды яе існаваньня.

Так, на Слуцкай фабрыцы ў першыя часы выраблялі
паясы з рысункамі чиста пэрсідзкага стылю, і рысункі слуцкіх
паясоў былі копіямі рысункаў пэрсідзкіх. Але хутка да іх
пачалі далучацца мотывы мясцовага характару. Паясы другога
дзесяцілецця існаваньня фабрыкі маюць ўжо асаблівы стыль,
які чым далей, тым больш ухіляецца ад ламаных пэрсідзкіх
ліній і высочывае на першы плян кветкі мясцовай флёры.
Самымі ўлюблёнымі кветкамі былі васількі, або валошкі, і чыр-
воныя гвоздзікі.

Агульны выгляд паясоў прадстаўляе доўгую паласу з фонам
(полям) у сярэдзіне і дзвіюма бакавымі палоскамі, па якіх пра-
ходзіць як-бы гірлянда з лісцяй і кветак. Фон з'яўляецца
як-бы няскончаным—бывае падобен лусцы карпу, нагадвае

накідкі, гарошкі, ці затканы папярочнымі палоскамі, адзеле-
нымі адна ад аднэй. Гэтая палоскі бываюць ці аднакаляровыя,
ці запоўнены геометрычным або расылінным орнамэнтам. На
кандох паясоў бываюць прадстаўлены красуючыя дзеравы,
стылізаваныя галіны з кветкамі, букеты, перавязаныя істуж-
кай, пучкі кветак, якія вырастаюць з вазонаў. На абодвых
кандох поясу знаходзяцца даволі шырокія (10 і больш см.)
сярэбранныя, залатыя ці шаўковыя махры.

Асаблівасьцю ўсіх паясоў была іх двохбаковасьць з кветкамі рознай афарбоўкі, дзеля чаго кожны бок мог быць правым па жаданьні. Тэхнічна гэта атрымоўвалася праз гэтак званую падвойную тэхніку, г. з. дадатковую аснову. Часам паясы бывалі чатырох-баковыя, калі кожны бок дзяліўся на дзве рознакаляровыя паловы.

Насілі звычайна паясы складзенымі ўдоўжкі на палову, дзеля чаго выходзіла чатыры паасобныя паясы з рознаю афарбоўкаю, адпаведна выпадку. Чорная палова з'яўлялася жалобнаю, другая з яскравымі кветкамі—для шлюбных і іншых ўрачыстых сходаў.

Памянёныя вышэй гэтак званыя „літыя“ паясы, г. з. як-бы адлітыя з мэталю, вытканы з залатых і сярэбранных нітак, але аснова іх шаўковая, па якой так часта паложаны металічныя ніткі, што аснова ня была пад імі відна; у выніку паясы выглядалі як бы зробленыя з мэталю, ці літыя. Апроч таго, гэтыя паясы пасъля тканья былі выпрасаваны, ці ўласна пракатаны, съледам чаго масыўнасьць мэталю яшчэ болей кідалася ў очы і з'яўлялася той асаблівы бліск, якім выдзяляюцца Слуцкія паясы. Прекатваньне гэта (ці магляваньне) рабілася ў Слуцку на асобных мэталічных катках, якія Ян Мажарскі ўтайку прывёз часткамі з Канстантынопалю.

Згодна агульнаму звычаю тагочаснай прамысловасьці, Слуцкая „пэрсіярня“ адзначала свае вырабы асобынімі напісамі. У першыя гады яе існаваньня гэтакім адзначэннем з'яўлялася вытканая назва фабрыканту—Ioannes Madzarski, якая зъмяшчалася ў куткох абодвух канцоў поясу; часам да гэтага дадавалася Me fecit Sluciae, ці каротка Sluck. Каля 1780 г. з'яўляюцца на паясох напісы Кірылаўскімі літарамі: в граде Слуцке, ці Лео Мажарскій. Часам адзначэнне зъмяшчалася ў чатырох куткох канцоў паясоў і складалася з дзвюх літар. F. S., ці разьмешчаных гэтак—

Першыя азначэнні (цэлымі словамі—славянскімі, ці лацінскімі літарамі) сустракаюцца на паясох, якія маюць асаблі-

васьці. адбіваючыя ўплыў Усхода; апошнія-ж азначэнныні—літарамі F. S. (у розных становішчах)—на тых, якія набліжаюцца да тыпу заходняга.

Паясы Пасхаліса (Ліпкаўская фабрыка) маюць марку—надпісы: ці P. J., г. з. Paschalis Jakubowitcz, ці P. I. з ма-люнкам у чатырох кутках бараньчыка з харугваю, ці толькі Paschalis, ці ўрэшце—Paschalis me fecit.

У заключэнні некалькі слоў аб лёсе слуцкіх паясоў і значэнні іх у гісторыі беларускага мастацтва.

Слуцкія паясы былі ацэнены па іх вартасці, а галоўнае зрабіліся прадметам зьбірання і хавання ў Музэях ледзь у другой палове XIX стаг. Да таго часу паясы, якія хаваліся ў сем'ях (як сямейная каштоўнасць), перадаваліся нярэдка ўласнікамі ў касьцёлы, дзе, як паказваюць некаторыя з прадстаўленых на выстаўцы, перарабляліся на прыбіраныне духа-венства. Мала гэтага, паясы былі прадметам гандлёвых умоў, дзеля таго што ў іх цанілася золата і серабро. Паясы палі-ліся, і зьбіраўся каштоўны мэталь (у больш каштоўных паясох бывала 2 ф.).

Але цяпер гэта ўсё адашло ў краіну паданьяня Э вялі-каю стараннасцю хаваюцца німногія экзэмпляры Слуцкіх паясоў амаль у кожным музэі Эўропы.

У Беларусі, якая была іх родным краем, неабходна пры-ніць ўсе меры, каб маючыся на яе абшарах экзэмпляры захаваць на далейшы час. Бо паясы Слуцкай фабрыкі з'яў-ляюцца адным з памятнікаў старой мастацкай вытворчасці. Гэты памятнік ня толькі ўтвораны на абшарах Беларусі, але ўтвораны як раз тымі сялянамі і мяшчанамі, якія працавалі на фабрыцы Маджарскага

Чым была фабрыка ў пачатку існаваньня? Гэта была, як яе ў той час называлі, „пэрсіярня“, на якой выраблялі толькі па мадэлях пэрсідзкіх. Прайшло некалькі гадоў, і стыль орна-мэнту зусім зъмяніўся.

У пачатку другога дзесяцілецця мы бачым у композыцыі орнамэнту наяўнасць элементаў мясцовай расьліннасці. Гэта

новая композыція і ўтварыла фабрыцы наэву „найслаўнейшай“, а поясам шырокое распаўсюджанье.

Так, вывучыўшы тэхніку працы беларусы прайвілі сваю вытворчасць. Аб уплыве заходня—эўропейскага, тым больш польскага мастацтва, тут ня можа быць гутаркі. Гэта была вытворчасць народная—беларуская. Эз дзіўным чуцьцём мастацкага прыгоства працаўнікі на варштатах адкінулі няпрыемныя для эўропейскага погляду ламаныя лініі ўсходняга орнамэнту, унеслі новае з мясцовай расылінасці і злучылі гэтыхі два элементы ў гармоніі тонаў і фарб, прыгожасць якіх заўжды будзе напамінаць аб месцы іх звязлення

„В ГРАДЕ СЛУЦКЕ“¹⁾

Ал. Паноў.

1) Па характеристу гэтага выданья, у вышэйзывешчаным нарысе даны толькі кароткія звесткі аб Слуцкай і іншых фабрыках, якія ткалі паясы. Хто цікавіцца гэтым пытаньнем, можа знайсці больш поўны адказ у наступных выданьнях (якімі карыстаўся і аўтар нарысу):

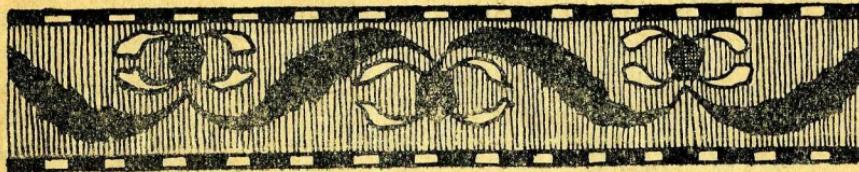
1. Emman. Swiejkowski, Zabytki dawnego polskiego przemysłu artystycznego, w Krakowie 1902.

2. Власт, Слуцкія паясы [Крывіч, № 1 (7) 1924 г.]

3. Ks. Łongin Żarnowiecki, Historya tkanin jedwabnych, Kijów, 1915.

4. В. Верещагин, Старый Львов (ж. Старые годы, 1915 г., апр.—май).

5. Al. Jelski, Wiadomość histor. o pasiarni Radziwił. w Słucku,—w Krakowie 1894.

I. Паясы Беларускага Дзяржаўнага Музею.

А. Паясы Слуцкага вырабу.

1. (№ 5688¹). Пояс з надпісам у двох куткох—Sluck.
Частка (канец) поясу, ушыркі 34 см.
Аснова залаціста-серабрыстая, на якой зьмешчаны 2 стылізаваныя букеты з розных кветак. На бакавых крайках—дробны расьлінны орнамэнт; на ніжней больш буйны. Контуры кветак чорныя.
2. (№ 5688²) Пояс з надпісам у двох куткох Sluck.
2 часткі поясу, сшытыя; ушыркі 35 см. Фон залаты, на якім 2 букеты; кветкі—роза і гвоздзікі, сымэтрычна зьмешчаныя. На крайках галоўнай і ніжнай—гірлянда з стылізаваных кветак.
Кавалак абыты з 2 бакоў крайкай з іншага поясу (фон залаты, кветкі сіняга і чырвонага колеру).
3. (№ 6713²) Пояс з надпісам у двох куткох Sluck.
Кавалак на канцы абрэзаны; удожкі—218 см, ушыркі—36 см. Фон залаты, на якім папярочная палоскі з расьлінным і геомэтрычным орнамэнтам. На канцы 2 стылізаваныя букеты. Удоўж па баках ідуць крайкі з расьлінным орнамэнтам. На адным канцы баҳрама.
4. (№ 5688³) Пояс з надпісам у куткох F. S.
Частка з 2 кавалкаў.
Фон залаты, на якім 2 сымэтрычна зьмешчаныя галіны. Бакавая крайка ў 2 фарбы, з расьлінным орнамэнтам, таксама як і ніжняя крайка.
(Контураў чорным няма).

5. (№№ 5684¹ і 5685¹) 2 кавалкі, перароблены ў каталіцькае царкоўнае адзенъне („стола“). Апрацоўка і малюнак абодвых кавалкаў адноўлькавыя. Фон залаты і сярэбранны, па чарзе; таксама і орнамэнты: на вузкіх палосах—геомэтрычны, на шырокіх—расьлінны.
6. (№ 5685⁴) Кавалкі паясоў, сшытыя ў форме каталіцкай „столы“. Па канцах фон залаты, з яскравым орнамэнтам.
- 7-а (№ 5683²). Частка поясу ў каталіцкім царкоўным адзенъні („орнат“).
Фон палевы, падзелены папярочнымі палоскамі (залат. і сярэбр.) на часткі. З двух бакоў крайка з расьлінным орнамэнтам; фон таксама залаты і сярэбранны. Кветкі палевага і цёмна-зялёнага колеру, лісьці—ясна-зялёныя.
- 7-б (5683²). Частка поясу ў тым-жа адзенъні. Фон залатиста-сярэбранны, па якім чырвонымі лініямі абведзена луска.
З боку крайка, фон якой такі самы, як і на поясе, з перарыўным расьлінным орнамэнтам, кветкі—чырвонія, лісьці—сінія.
- 8 (3101). Кавалак поясу: палосы—горызантальна чаргуюцца, вузкія і шырокія; на першых фон залаты, орнамэнт—геомэтрычны. На апошніх—фон сярэбранны, орнамэнт—расьлінны і геомэтрычны чаргуюцца.
- 9 (№ 3100). Кавалак поясу ў форме царкоўнага фартушка—у палосы; фон неаднальковы; орнамэнт на вузкіх—геомэтрычны; на шырокіх чаргуецца расьлінны і геомэтрычны.
Фон крайкі адноўлькавы з сярэдняй часткай.
- 10 (№ 5684). Падобны да № 7-а; узор крайкі іншы.
- 11-а-б (№ 5686²). Часткі поясу (у форме пакрыцця на келіх).
Фон залаты, на якім стылізаваная кветка. З абодвых бакоў крайка з такім самым фонам і расьлінным орнамэнтам. Кветкі—блакітнага і блёклага-ружовага колера.

05 86581

- вага колеру; абведзены чорным; на другой—2 стылізаваныя галінкі; тон палевы і блакітны.
- 12 (№ 6652). Гарсэтка (яўрэйскае жаночае адзеньне). Фон-залаты з чырвонаватым адлівам, па якім у шахматным парадку разьмешчаны чырвоныя кветкі, з зялёнымі лісцьязмі.
- 13 (6745¹). Кавалак поясу з надпісам F S; шырыня 29^{1/2} см. Пояс у палосы, прычым палосы з крэмавым фонам і расълінным орнамэнтам ідуць праз усю шырыню поясу; меншыя палосы чырвонага і сіняга колеру; на канцы пояса фон залаты і на ім 2 букеты. Крайка з бакоў і ўнізе мае фон залаты, орнамэнт расълінны. Ёсьць баҳрама.
- Б. Паясы іншых фабрык.**
- 14 (№ 5683¹). Часткі поясу, які быў разрэзаны і сшыты потым тымі бакамі, дзея крайка (у сучасны момант у каталіцкім царкоўным адзеньні) Фон залаціста-сярэбранны, на якім чаргуюцца палосы—з орнамэнтам—лілёва-шэрым і залаціста-сярэбранным (па чырвоным фоне). Фон крайкі такі самы, орнамэнт расълінны; па канцох 2 букеты шэра-лілёвага колеру. Унізе дзъве літары—Р. І. (г. з. Paschalіs Jakubowicz, фабрыка Ліпкаўская), і фігуры бараньчыкаў з харугвамі.
- 15 (№ 5683¹). Часткі поясу ўтым жа каталіцкім адзеньні. Фон ясна-зялёны; палосы залаціста-сярэбранныя з расълінным орнамэнтам. Тоны орнамэнту—ружовы, блакітны і зялёны.
- 16 (№ 3683³). Часткі паясоў, сшытыя ў каталіцкае царкоўнае адзеньне („орнат“). Фон чырвоны з чорнымі палосамі з расълінным орнамэнтам. Тоны орнамэнту—белы, чырвоны, блакітны і залаты.
- 17 (№ 6713³). Пояс шоўкавы, удоўжкі 3 м 51 см., ушыркі 31 см. Фон агульны палевы, на якім чаргуюцца палосы з расълінным орнамэнтам. На канцох адноўкавыя па форме галінкі кветак.

З усіх бакоў крайка з расьлінным орнамэнтам; на канцох палевая баҳрама.

- 18 (№ 6713¹) Пояс мае ўдоўжкі 3 м. 17 см. ушыркі 36 см. Фон аднай паловы (ўдоўжкі) залаты, малюнак—луска, чырвонага колеру; тоны—зялёны і чырвоны; фон другой паловы сярэбраны; такі-жа малюнак толькі залаты; тоны зялёны і чорны. З усіх бакоў крайка з расьлінным (перарыўным) орнамэнтам. Колер крайкі такі-ж самы, што і на прылеглых частках сярэдзіны. На абодвых канцох вянкі з стылізаваных гвоздзік; па канцох-баҳрама.
- 19 (№ 5686³). Частка поясу ў квадратовай форме пакрыцьця на келіх. Фон жоўты, пасярэдзіне стылізаваны букет кветак (на гары гвоздзікі, усярэдзіне і з бакоў—розы).
- 20 (6745²) Пояс шаўковы бяз надпісу. Даўжыня 2 м. 54 см., шырыня 69 см. У палосы, якія чаргуюцца—больш ясныя і цёмныя, з стылізаваным расьлінным орнамэнтам З колераў; на канцох на крэмавым фоне 4 букеты.
- 21 (6475³). Такі-жа пояс. Даўжыня 2 м 80 см, шырыня 39 см. У палосы, якія чаргуюцца між сабой; на широкіх—фон залацісты з расьлінным орнамэнтам, на вузкіх—фон 2 таноў—бледна-ружовы і бледна-блакітны. На канцох па залатым фоне З букеты.

II. Зарысоўкі Слуцкіх паясоў, якія знаходзяцца ў Эрмітажы, у Ленінградзе.

(Зроблены В. Дваракоўскім).

(Пазычаны на час выстаўкі Сэкцыяй Беларускага мастацтва Інстытуту беларускай Культуры).

22. З надпісам „ВЪ ГРДЪ СЛУЦКЪ“ (Інв. № 284/4).
23-24 З надпісам „F. S“. (Інв. № № 284/5 і 284/7).
25. Бяз надпісаў. (Інв. № 230/6).

III. Зарысоўкі Слуцкіх паясоў, якія знаходзяцца ў Рускім Музэі ў Ленінградзе. (Зроблены М. Лебедзевай і А. Тычынам).

(Пазычаны на час выстаўкі Сэкц. белар. маст. ІБК).

26. З надпісам: „ВЪ ГРДѢ СЛУЦКЪ“ (Інв. № 1843—183)
- 27—28 З надпісам „Sluck“ (Інв. № 1827—2)
29. З надпісам „WOGRADE SLUCKE“ (Інв № 3392—1).

IV. Зарысоўкі Слуцкіх паясоў, якія знаходзяцца ў Смаленскім Дзяржаўным б. Тэні- шавскім Музэі.

(Зроблены М. Філіповічам).

(Пазычаны на час выстаўкі Сэкц. белар. маст. ІБК).

30. З надпісам „В ГРДѢ СЛУЦКЪ“ (Інв. № 1170).
31. З надпісам „F. S“ (Інв. № 1152).
32. З надпісам: „ЛЕО МАЖАРСКІЙ“ (Інв. № 1150).
33. З надпісам „Sluck“ (Інв. № 1168.)
34. Без надпісу. (Інв. № 1164).

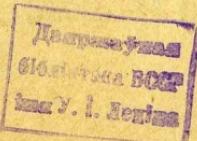
V. Зарысоўкі Слуцкіх паясоў, якія знаходзяцца ў Беларускім Дзяржаўным Музэі.

(Зроблены М. М. Філіповічам).

35. (№ 5990¹). Канец поясу з надпісам Sluck.
36. (№ 5990²). Кавалкі поясу з надпісам F. S.
37. (№ 5990³). Канец поясу з надпісам Sluck.
38. (№ 5990⁴). Частка поясу без надпісу.

VI. Фотографічныя здымкі Слуцкіх паясоў.

- А. №№ 39—46, якія знаходзяцца ў Эрмітажы ў Ленінградзе (пазычаны на час выстаўкі Сэкц. белар. маст. ІБК).

Б. №№ 47—58, якія знаходзяцца ў Смаленскім Музэі.
В. № 59, які быў на Сельска-гаспадарчай выстаўцы ў
Слуцку ў 1908 г. (праца фот. Юхніна).

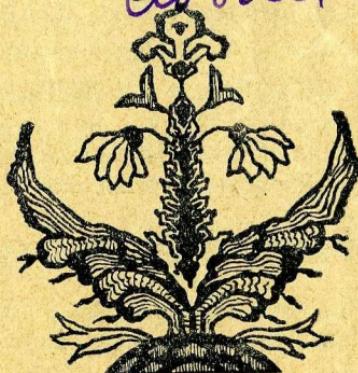
бел. архив
1994 г.

VII. Портрэты,

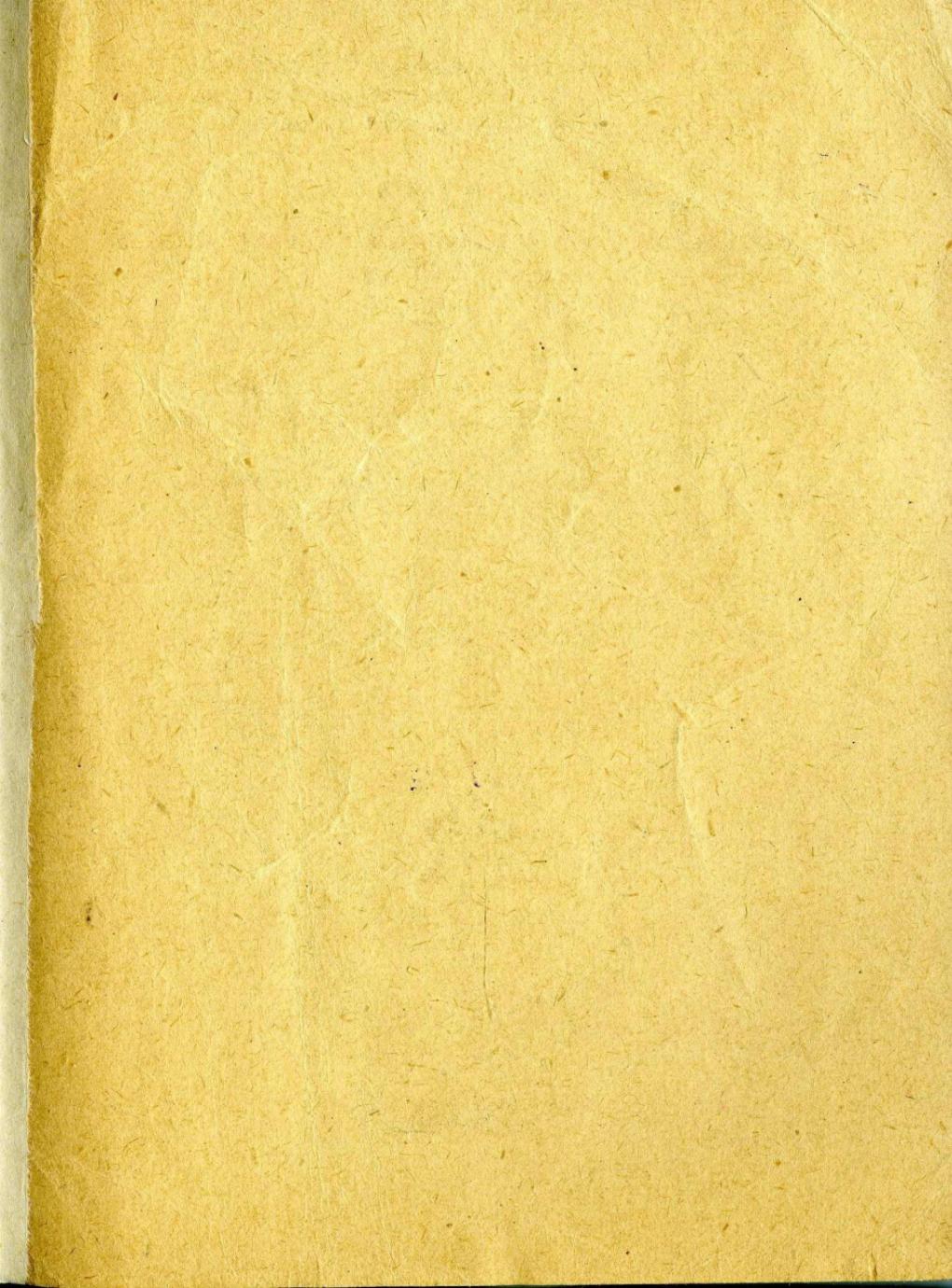
якія паказваюць, як завязваліся тканыя пасы нао-
гул у XVIII ст.

60. (№ 958). Станіслаў Ельскі, маршалак Ігуменскага павету.
61. (№ 5790⁴). Язэп Завіша, маршалак В. Кн. Літоўскага.
- 62 (№ 5790³) Ігнат Завіша, Надворны маршалак Вял. Кн. Літоўскага,—1732 г.
63. (№ 1718). Тадзей Багдановіч, Ваявода Менскі, галоўны судзьдзя В. Кн. Літ. ў польскім касцюме 18 в. з Слуцкім поясам.
64. (№ 5790⁵). Антон Бойжэнскі Прокуратар Вял. Кн. Літоўскага, пам. у 1783 г.
65. (№ 6274⁵⁴) Антон Жагель, Народны судзьдзя Вількомірскага павету, 1780—1852 г.
66. (№ 6147¹¹). Францішак Янішэўскі, Пісар земскі ваяводства Менскага (рад 10/III-1686 г., пам. 3/III-1743 г.)

2686581

243812

Час
Большой

МАГАЗИН № 40
МИНОБЛНИИГОТОВРГА
Цена 5 руб. к.
№ 224995 гр.

